

Osmanlı Devleti'nin Öğrencilere Özel Son Gazetelerinden: Talebe Mecmuası

One of The Last Journals For Students in Ottoman Empire: Talebe Mecmuası

Huzeyfe BİLGE*

Öz

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nde çıkarılmış son üç çocuk gazetesinden biri olan Talebe Mecmuası incelenmiştir. Talebe Mecmuası öğrenciler için çıkarılmış bir gazetedir. İmtiyaz sahibi Hikmet Arif, müdürü Ömer Kemal'dir. İdarehanesi ise Babıali Caddesi'ndeki Ali Firaz Ticarethanesidir. Talebe Mecmuası'nın kurucu ve sahipleri öğretmenlerdir. Hedefi öğrencilere bilgi aktarmak ve çocukların vakitlerini faydalı eğlencelerle geçirtmektir. Gazetede genel sınav tarihleri ile ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır. Okuyuculardan, özellikle öğretmenlerden, gelen yazılara yer verildiğinden ikinci sayıdaki bir kısım, okuyuculardan gelen yazılara tahsis edilmiştir. Dergiye gönderilen mektuplara cevap verilen ayrı bir sayfa da mevcuttur. Gazetenin başlıca özellikleri resimlerin/fotoğrafların sıkça kullanılması, oldukça sade bir dilin tercih edilmesi ve milliyetçi ifadelerle yer verilmesidir. "Aziz Türk Çocukları" başlığı ile giriş yapılması buna örnek olarak verilebilir. İzciliğe ayrı bir sayfa ayırarak önem verildiği görülmektedir. 15 günde bir neşredileceği söylenen gazetenin iki nüshası mevcuttur ve toplam 23 sayfadır.

Anahtar Kelimeler: Talebe Mecmuası, Çocuk gazetesi, Eski harfli gazete.

Abstract

This paper aims to investigate the journal of Talebe Mecmuası which is one of the last three journals in Ottoman Empire. Talebe Mecmuası published for students. The owner was Hikmet Arif and manager was Ömer Kemal. The administration place was Ali Firaz Trading House in Babıali Avenue. The founder and owners were teachers. The aim of journal was to provide necessary informations for students and to make them have funny moments. The journal announced some informations about general exam dates. Texts that send by readers, especially from teachers, published and there was an additional page that covers replies to letters of readers. The main features of the newspaper are the frequent use of pictures/photographs, the preference of a plain language and the presence of nationalist expressions such as the text called "Dear Turkish Children". The journal also emphasized scouting by devoting some pages. The journal published once in every 15 days and we have two numbers of it. Total page number is 23.

Keywords: Talebe Mecmuası, Journal for children, Journal in Ottoman Turkish.

Giriş

Çocuk gazeteciliği çocuk eğitiminde büyük işleve sahiptir. Çok farklı konuları, türleri, yarışmaları, kampanyaları, hediyeleri olması sebebiyle çocuk gazeteleri büyük kitlelerin ilgisini çekebilmektedir. Ülkemizde çocuklara yönelik gazetelerin yayımlanmaya başladığı yıllar Tanzimat Dönemi'ne rastlamaktadır (Balcı, 2014). Bu gazetelerden ilki Mümeyyiz'dir (Okay, 1999; Yıldırım, 2013). Mümeyyiz'in ardından çocuklar için daha çok gazete basılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet'in ilanından önce çocuklar için birçok farklı gazete çıkmış ve bu gazeteler Türk çocuk edebiyatının temelini atmışlar, çocukları eğlendirmişler, çocuk edebiyatının önemini ortaya koymuşlardır (Şimşek, 2011).

Gazetelerin çocuklara okuma alışkanlığı kazandırması, kelime dağarcıklarını zenginleştirilmesi, hayatı tanıma gibi birçok işlevi bulunmaktadır (Ercan-Akpınar, 2014). Çeşitli bulmacaların, hikâyelerin, ilginç bilgilerin, yarışmaların vb. olduğu çocuk gazetelerinin bazıları çocukların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Çocuklara Mahsus Gazete Osmanlı döneminde Türkçe yayımlanan çocuk gazeteleri arasında en uzun süre çıkan çocuk gazetesidir ve 626 sayı çıkmıştır (Okay, 1999). Yeni Yol gazetesi 113 sayı ile en uzun süreli çocuk gazetelerinden biridir (Esmer, 2007). Bahsi geçen gazetelerin uzun süre yayın hayatına devam etmeleri bu gazetelerin ilgi gördüklerinin en önemli delilidir. Cumhuriyet'in ilanından önce ve sonra çocuk gazeteleri arasında çok ilgi gören gazeteler aslında çocuklara ait bir

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, hbilge@outlook.com.tr.

edebiyata ne kadar ihtiyaç duyulduğunu da göstermesi açısından önemlidir. Çok başarılı gazetelerin yanında yayın hayatına hemen son veren gazeteler de vardır. Mesela Haftalık Resimli Gazetemiz adlı gazete sadece 7 sayı yayımlanmıştır (Esmer, 2007).

Eski harfli çocuk gazetelerinin incelenmesi, çocuk edebiyatının ülkemizdeki gelişimini incelemek açısından önemlidir. Batıda bizden daha önce başlayan süreli yayınların bizdeki gelişimi pek çok tezin ve makalenin konusu olmuştur. Bu yayınların incelenmesi sayesinde ilgili dönemde çocuğa bakış, çocuk eğitiminin durumu, pedagojik çalışmaların neler olduğu, edebiyat dünyasının içinde bulunduğu şartlar, sosyal hayat gibi pek çok konuda bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Bunların yanı sıra genel anlamda edebiyatımızın batıdan nasıl etkilendiği de bu gazetelerde tespit edilebilir.

Bu çalışmada sadece çocuklar için ve çocukların okul hayatına yönelik çıkan Talebe Mecmuası'nın incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışmanın hedefi 1923 yılında çıkmış bir çocuk gazetesi olan Talebe Mecmuası'nın içeriğinin çeşitli başlıklara göre incelemektir. Bu kapsamda elimizde bulunan 2 sayısına ulaşılmış ve nüshalar Latin alfabesine aktarılmıştır. Ardından çalışma kapsamındaki başlıklara göre gerekli incelemeler ve analizler yapılmış. Bu sebeple bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Doküman incelemesi basılı veya elektronik belgelerin sistemli olarak incelenmesidir. Doküman incelemesinde tarihî kayıtlar, günlükler, mektuplar, gazeteler, reklamlar vb. pek çok veri kaynağı kullanılabilir. Özellikle nitel araştırmalarda verilerin güvenilirliğini artırmak için de kullanılan doküman analizinin en önemli avantajları verimli olması, kullanılabilirliği, maliyetinin az olması, araştırmacının varlığının verilere etki etmemesi ve kapsamlı olmasıdır (Bowen, 2009).

Talebe Mecmuası

Talebe Mecmuası'nın ilk sayısı Rumi takvime göre 5 Nisan 1339'da (5 Nisan 1923) çıkmıştır. Gazetenin idarehanesi Bâbüali Caddesi'nde Alî Firaz Ticarethanesi'dir. Gazetenin çıktığı matbaa Necm-i İstikbal Matbaası olarak ifade edilmiştir. İmtiyaz sahibi Hikmet Tarık iken sorumlu müdür Ömer Kemal'dir. Gazetenin kurucu ve sahiplerinin öğretmen oldukları ilerleyen sayfalarda belirtilmiştir.

Gazetenin kapak sayfasında o güne kadar çocuklar için bir iki gazetenin neşredildiği söylenmektedir. Bu ifade biraz mübalağalı bir ifade olmakla birlikte göreceli olarak azlığı ifade ettiği söylenebilir. Gazete yönetimine göre çocuklar için yayımlanan gazeteler çıktıktan kısa bir süre kapanmış ve uzun soluklu bir süreli yayın çıkmamıştır. Gazetede yayımlandığı zamanda talebelere yönelik başka bir gazetenin olmadığı da iddia edilmektedir. Talebe Mecmuası'nın hedefinin başka hiçbir talebe gazetesi olmayan o dönemde, eğlenceli hikâyelerle çocukları meşgul etmek ve aynı zamanda faydalı bilgiler vermek olduğu söylenmektedir.

Gazetenin hedef kitlesi şu cümlelerle aktarılmaktadır: Mecmua, isminden de anlaşılacağı veçhile, tamamıyla sizindir, sizin samimi, candan, yürekten bir arkadaşınızdır. (S.1, s.1.). İlerleyen sayfalarda gazetenin öğretmenlere destek olacağı, derslerle ilgili içeriklerin yer alacağı söylendikten sonra öğretmenlerden gazeteye destek vermeleri istenmektedir.

Gazetenin okul hayatının pek çok yönü ile ilgilendiği söylenebilir. Çeşitli vesilelerle öğretmenlere destek olunacağı, okullarda öne çıkan öğrencilerin fotoğraflarının müdürlerce gazeteye gönderilmesi halinde gazetede yayımlanacağı söylenmektedir. Bu tür ifadeler

gazetenin öğrencilerin ve okulların ilgisini çekmeye çalıştığını ve eğitim hayatıyla ilgili olma vasfını haiz olduğunu göstermektedir.

Gazetenin kaç günde bir çıkacağı ve kuruş olarak ücreti kapak sayfasında şöyle ifade edilmiştir: Aboneliği senelik 60, altı aylığı 35, şimdilik on beş günde bir neşr olunur. (Kapak sayfası). Abone olmak istemeyenler için tek sayının ücreti 100 para olarak ifade edilmiştir.

Gazete vatansever, milliyetçi, tarihine, dinine ve Türklüğe sahip çıkan bir üslupla yazmaktadır. Çeşitli yazılarda çocuklara tarih, din ve milliyet sevgisinin aşılarmaya çalışıldığı görülmektedir.

Kasap (2011) Talebe Mecmua'sının iki sayı çıktığını ifade etmektedir. Gazetenin elimizde 2 sayısı bulunmaktadır. Sonraki sayıların kayıp olma ihtimali bulunmaktadır. Bu iki sayıda kapaklar hariç 23 sayfa yazı çıkmıştır.

Gazetenin İçindekiler

Gazetenin çıkış tarihi Osmanlı Devleti'nin resmî olarak sona ermesinden yaklaşık beş ay öncesine denk gelmektedir. Bu bakımdan önemli bir tarihî dönüm noktasında çıkmıştır.

Gazetenin ilk sayısının kapağında Atina seyahatine gittiğinde Mustafa Kemal Atatürk'ü karşılamaya çıkan öğrencilerin fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafın altında bu fotoğrafın Talebe Mecmuası için özel olarak Atina'dan gönderildiği yazmaktadır.

Gazetenin ilk yazısı *Talebe Efendi ve Talebe Hanımlara* başlığıyla çıkmıştır. Bu yazıda çocuklara/talebelere yönelik gazetelerin neden mühim olduğu, gelişmiş ülkelerde pek çok öğrenci gazetesinin bulunduğu, Osmanlı Devleti'nde çıkan çocuk gazetesi sayısının az ve bu gazetelerin kısa ömürlü olduğu, gazetenin hedefi gibi konulara değinilmiştir. Bu yazı, o dönemdeki pek çok çocuk gazetesinde olduğu gibi gazetenin hedefini, yayımlanma sebebini okuyucuya aktarmaktadır. Yazı bir sayfalık kısa bir yazıdır.

Gazetenin ikinci yazısı *Aziz Türk Çocukları* başlığını taşımaktadır. Bu başlık gazetenin milliyetçi bir ruh taşıdığını aksettirmektedir. Bu yazıda çocuklara geçmişte milletin çektiği sıkıntılardan, eskiden pek çok zaferlerin kazanıldığından, tarihle övünmenin ecdada bağlılığın göstergesi olduğundan, okulların öneminden vs. bahsedilmektedir. Yazıyı kaleme alan İstanbul vali vekili Miralay Esad'dır. Yazı iki sayfa sürmektedir ve gazetenin ikinci sayfasına denk gelen kısımda Miralay Esad'ın fotoğrafı bulunmaktadır.

Üçüncü yazısı *Kari' ve Karielerimize* başlığıyla çıkmıştır ve ufak bir hatırlatma içeriklidir. Okuyuculara soracakları sorulara cevaplar verileceği, sırf çocuklara yönelik bir gazete olacağı söylenmektedir.

Dördüncü sayfada çıkan ve dördüncü yazı niteliğindeki *Çocuk Masalı* fabl türündedir. Bu fablın konusu tırtılları görüp küçümseyen ve beğenmeyen bir kelebeğdir. Kelebek bir ağaca üşüşen tırtılları görüp tiksindir, hakir görür ancak annesi onu geçmişini unutmaması konusunda uyarır. Bu fablla çocuklara geçmişlerini unutmamaları gerektiği aşılarmaktadır. Fablın yazarı İrfan Emin'dir.

Sonraki yazı küçük bir yer kaplayan kısa bir hatırlatmadır. *İmtihan-ı Umumiler Ne Zaman?* başlığını taşıyan yazıda okulların ne zaman açılıp kapanacağı, sınavların ne zaman olacağı gibi bilgiler verilmiştir.

Gazetenin sonraki yazısı bilgilendirici bir metin olan *Dağlar Yürümeye mi Başlıyor?*'dur. Bu yazıda Sakarya'daki bazı dağların belli bir sürede ne kadar yol aldıkları anlatılarak coğrafi bir konu ele alınmıştır. Yazının sonunda sonraki sayıda devamı geleceği belirtilmiştir.

Ardından *Birden Bire Zengin Olmak* ismiyle yaşanmış bir hikâyeye ele alınmıştır. Bu hikâyede Amerika’da suçsuz yere yıllarca hapis yatan bir adamın hayatı anlatılmıştır. Buna göre masum adamın suçsuz olduğu anlaşılınca hapisten çıkar. Hapisteyken adamın arazisinde bulunan petrolün bütün geliri adama verilir ve adam bir anda Amerika’nın sayılı zenginleri arasına girer.

Sekizinci yazı olan *Hırsız Yakalayan Bir Maymun* da bir hikâyedir. Bu hikâyede sahipleri evde yokken eve giren hırsızın bodrumda saklandığını sahiplerine gösteren maymun anlatılmaktadır.

Gazetenin dokuzuncu yazısı *Kızlarımız için Çocuk Bayramı*’dır. Bu yazıda ağaç bayramına ibtidaî ve sultanî mekteplerinin katıldığı ancak kız mekteplerinin katılmadığı aktarıldıktan sonra kız mektebinde okuyanlara bir müjde verilmektedir. Buna göre Maarif Müdürü Saffet Bey Efendi “yarının müşfik anası olacak olan kızlarımızı” (S.1, s7) düşünerek çiçek bayramı yapmaya karar vermiştir. Çiçek bayramına bütün kız mekteplerinin katılacağı söylenmektedir.

Bu yazının ardından *Muallime Hanımlara, Muallim Beylere ve Evliya-i Etfale* yazısı gelmektedir. Bu yazıda gazetenin öğrenciler için çıktığı, öğretmenlere yardımcı olmayı hedeflediği, kurucu ve sahiplerinin de öğretmen olduğu ve öğretmenlerden destek beklediği belirtilmektedir.

İlk sayının son yazısı *Bilmece Suallerimiz* başlığını taşımaktadır. Bu kısımda muhtemelen o zamanki ders konuları ile bağlantılı bazı bilgi soruları sorulmuştur. Sorular şöyledir:

1-Yirmi beş haneli murabba’nın boş mahallerine bir takım adedler koyunuz. Herhangi bir hanenin hâsıl-ı cem’i (65) olsun. Keza köşeden köşeye mevzu’ olan rakamların mecmuu da yine (65) olsun.

2-Kurşun kalemi ne vakit icat olundu?

3-Dünyada kaç kanal vardır ve nerelerdedir?(S.1, s.8).

İlk sorunun matematik-mantık, ikinci sorunun tarih-genel kültür, üçüncü sorunun coğrafya ile ilgili olduğu görülmektedir. Birinci soruda dikkat çeken unsur günümüzde sudoku olarak bilinen oyuna benzemesidir. Soruları doğru bilenler arasında çekilecek kura ile kazananlara kalem, bedava abonelik, kart, pasta, cep defteri, şiir kitabı, mektup kâğıdı ve salon kartları verileceği söylenmiştir.

İkinci sayının kapağında *Ankara İzcileri Karargâhı* açıklaması yer alan bir fotoğraf bulunmaktadır. Bu sayıda bazı sayfaların kayıp/karışmış olduğu görülmektedir.

Sayının ilk yazısı *Ramazanınız Mübarek Olsun* başlığını taşımakta ve çocukların Ramazan ayları dualarla tebrik edilmektedir.

Sonraki sayfada bir karışıklık bulunmaktadır. Muhtemelen sayfaların kayıp veya karışmış olmasından dolayı bir yazı yarım kalmış gibi görünmektedir.

İkinci sayıdaki diğer yazı *Kiyamet Alametleri Mi?*’dir. Bu yazının konusu Arabistan’da keşfedilen ve tohumu insanı güldüren bir ağacın keşfidir. Bu yazıdan sonra *Dünyada Ne Kadar Kadın Var* gelmektedir. Yazının konusu İtalyan bir bilim adamının yaptığı hesaplamalara göre bazı ülkelerdeki erkek-kadın oranlarıdır. Ardından *Mektep Müdürü Muallimlerden Bir Rica* gelmektedir. Burada okul müdürlerinden okullarında yapılan gezi ve gösterilerle ilgili kısa bilgiler vermeleri halinde gazetede yayımlanacağı söylenmektedir. Ayrıca okulda belli bir özelliği ile (çalışkanlık vs.) öne çıkan öğrencilerin fotoğraflarını yayımlayabilecekleri aktarılmaktadır. Sonraki yazı *Kâri’rimize Cevaplarımız*

başlığını taşımakta ve ilk sayıya yönelik gelen bazı okuyucu mektuplarına çeşitli cevapları içermektedir.

Küçük Hikâye yazısında vaktiyle Asya'da yer alan küçük bir memleketin sevilen bir yöneticisinin ülkeyi güçlü hale getirdiği, bu ülkenin düşmanlarının bu yöneticinin oğlunu kaçırdığı ve ülkenin yasa boğulduğu aktarılmaktadır. Hikâye yarım bırakılmış ve devamının diğer sayıda olduğu söylenmiştir. Yazı Süleymaniye H. A. imzalıdır.

Muallim Rıfat Necdet'in yazdığı *İstanbul'un Fethi* şiiri İstanbul'un Fethi'ni ele alan, övgüyle bahseden coşkulu bir şiidir.

Sonraki sayfa gazete yönetimi tarafından izcilere ayrılmıştır. İzci olan okuyuculardan gelecek yazı ve fotoğrafların yayımlanacağı okuyuculara bildirilmiştir. Ardından *İzcilerimizin Bostancı'da Resmî Geçidi* yazısıyla izcilerin yaptıkları bir geçit töreni aktarılmıştır. Sonraki sayfa ise okuyucu sayfası olarak ayrılmış ve okuyuculardan gelecek yazılara yer verilmiştir. İlk okuyucu yazısı Sokullu Mehmet Paşa Numune Mektebi'nden 348 numaralı Abdulkadir isimli öğrencinin yazdığı *Kuyucu Dilaver Ağa- Çocukluk Hatıraları* adlı yazıdır. Muhtemelen Abdulkadir'in kendi hatırası olan bu yazıda bahçede kuyu açmaya çalışırken taşların altında kalıp ölen Dilaver Ağa anlatılmaktadır. Acıklı olan bu yazı Dilaver Ağa'nın ölümünden ve cesedinin görüntüsünden bahsedildiği için küçük çocuklar için pek uygun değildir. Sonraki yazı Bayezid Muallimlerinden Fuad imzasıyla çıkmıştır. *İyilik Yerini Bulur* isimli bu yazıda Demirci Mustafa'nın karısının yolda bulduğu ve zengin bir aileden olduğu belli olan yeni doğmuş bir bebeği fakir olmalarına rağmen evlatlık alması anlatılmaktadır. Ancak hikâye yarım bırakılmış ve devamının geleceği belirtilmiştir.

Süleymaniye Muallimi Mehmet Kazım imzalı *Cemal'in Çocukluğu* adlı yazıda öğretmenleri, arkadaşları ve ailesi tarafından çok sevilen, örnek gösterilen Cemal'in dış temizliğine neden ve nasıl dikkat ettiği anlatılmıştır. Çocuklara nasihat tarzındaki bu yazı da yarım bırakılmış ve devamının geleceği söylenmiştir.

Ramazan Fıkraları isimli diğer bir yazıda dinî ve komik fıkralar aktarılmıştır. Ardından *Sultanilerin İmtihân-ı Umumîleri* ile bazı okulların sınav takvimi açıklanmıştır. Sonra *Dünyanın En Kalabalık Şehri Neresi?* parçası gelmekte ve New York ile Londra'nın nüfusu ile ilgili kısa bilgiler verilmektedir.

Maaş Almanın Yolu adlı hikâyede Sultan Abdulhamid zamanında yaşandığı iddia edilen bir olay anlatılmaktadır. Yazıya göre uzun süre maaş alamayan devlet memurlarından birisi kendisini öldü göstererek maaş almanın yolunu bulmuştur. Yazı komik bir fıkra tarzındadır.

Bu yazının ardından okuyuculardan gelen mektuplara cevaplar verilmiştir.

İkinci sayının son yazıları o haftaki bilmeceler ve önceki haftaki bilmecelerin cevaplarından oluşmaktadır.

Yazıların türlere göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Talebe Mecmuası'ndaki metin türlerinin dağılımı

	1. Sayı	2. Sayı	3. Sayı
Açıklama Yazısı	7	5	12
Fabl	1	-	1
Bilgilendirici Metin	1	4	5
Hikâye	2	5	7
Bilmece	1	1	2
Şiir	-	2	2
Fıkra	-	1	1
Toplam	12	18	30

Tabloda görüldüğü üzere gazetede en çok açıklama yazısına yer verilmiştir ve bu oran bütün yazıların 1/3'ünü biraz geçmektedir. Bunun sebebinin elimizde bulunan nüshaların gazetenin ilk sayılarına ait olması, okuyucuların bilgilendirilmesi ve ilgi çekmeye yönelik gayretler olduğu söylenebilir. Açıklama yazılarının ardından en fazla hikâye türüne yer verilmiştir. Eğlendirici olduğu düşünülen türlerle beraber (bilmece, fıkra, fabl) ele alındığında toplam metin sayısının 1/3'ünün çocukları eğlendirmeye yönelik hazırlandığı görülmektedir. Gazetede tür çeşitliliğinin de az olmadığı tablodaki dağılımdan anlaşılmaktadır.

Gazetenin Şekil Özellikleri

Gazetenin diğer eski harfli çocuk gazetelerinden ayrılan bir şekil özelliği bulunmamaktadır. Kapak sayfasında üstte büyük harflerle gazetenin ismine, onun altında abonelik fiyatlarına, kaç günde bir çıktığına, sayının çıktığı tarihe, kaçınıcı sayı olduğuna dair bilgiler verilmektedir. Bu bilgilerin altında büyük bir fotoğraf ve fotoğrafın altında ilgili açıklamalara yer verilmektedir. Kapak sayfasının sol altında ise matbaa ismi yer almaktadır. İlk sayfasında kapaktakine benzer bilgiler aynı yerde yer almakla birlikte resim yerine tek sütunluk yazı konmuştur. Diğer sayfalarda hem tek sütun hem iki sütun hâlinde yazılar yazılmıştır. İç sayfalarda üst orta kısımda gazetenin ismi, üst sağ-sol taraflarda ise sayfa numaralarına yer verilmiştir.

Gazetede yazıların birbirinden ayrılması için çeşitli şekiller veya çerçeveler kullanılmıştır. Kimi yazılarda fotoğraflara ve resimlere yer verilmiştir. Birinci sayıda yoksa da ikinci sayıda çeşitli süslemeler dikkat çekmektedir.

Gazetede İlgi Çekmek İçin Kullanılan Unsurlar

Talebe Mecmuası'nda da diğer pek çok çocuk gazetesinde olduğu gibi bilmece sorulmuş ve doğru bilenlere hediyeler dağıtılmıştır. Bu hediyeler enâm-ı şerif, abonelik, resimlik, kart, mektup kâğıdı, kalem, cep defteri, pasta, şiir kitabıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerden ve öğretmenlerden yazı göndermelerinin istenmesi, gazetede yazıları gönderenlerin yazılarının ve isimlerinin yayımlanması da ilgi çekmeye yönelik çalışmalar olarak görülmektedir. Ayrıca okullarla ilgili çeşitli duyurulara yer verilmesi de önemlidir. Gazete yönetiminin öğretmen ve müdürlerden gazetenin yayılması için yardım istemesi dikkat çekmektedir.

Dil, Yazım ve Noktalama

Talebe Mecmuası'nın dilinin günümüz şartlarında bile çok ağır olmadığı görülmektedir. Bunun sebebi gazetenin hedef kitlesinin öğrenciler olmasıdır. Dil her ne kadar sade olsa da günümüzde az bilinen kelimelere de rastlanmaktadır: murabba, gurebâ, merbutiyet vs. Ancak bu kelimelerin kullanımı normal kabul edilebilir.

Gazetede cümlelerin de çok fazla uzun olmaması önemli bir özelliktir. Kimi yerlerde nispeten uzun cümleler görülse de genel olarak kısa cümleler bulunmaktadır. O dönemdeki bazı gazetelerde görülen ve bağlaçlarla gereksiz yere çok uzatılan cümlelere rastlanmamaktadır. Bu husus anlaşılabilirliği artırmakta ve gazete yazarlarının çocukların seviyesini göz önüne aldıklarını göstermektedir.

Gazetede noktalama işaretlerinin pek çoğu kullanılmıştır. Kimi yerlerde yazım hataları vardır. Noktalama işaretlerinin birçok yerde unutulduğu ve bazı kelimelerin hatalı yazıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu tür hatalara sık rastlanmamaktadır.

Yazar Kadrosu

Gazetenin yazar kadrosu ile net bir şey söylenmesi zordur. Bu sebeple gazetede herhangi bir vesile ile yazı yazmış kişilere bakmak daha sağlıklı olacaktır.

Gazetede yazısı çıkan kişiler İstanbul Vali Vekili Miralay Esad, İrfan Emin, Ömer Latif, Süleymaniye H. A., Muallim Rıfat Necdet ve okuyuculardır. Yazar kadrosunun kalabalık olmadığı görülmektedir.

Eğitici Yönü

Gazetenin hedef kitlesi olan öğrencilere yönelik çalıştığı görülmektedir. İçerikte izcilere özel sayfaların bulunması gazetenin okullardaki etkinliklere ve sosyal faaliyetlere ilgi gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Bu doğrultuda ikinci sayının kapağında *Ankara İzicileri Karargahı* açıklaması ile fotoğraf paylaşılmıştır. Benzer şekilde sadece izcilere ait sayfalar da ayrılmıştır.

Gazetede coğrafya, tarih, edebiyat gibi derslerle ilgili ve bazı ahlakî öğütler veren bilgi ve paylaşımlar yapılmıştır. Bu doğrultuda çeşitli bilgilendirici metinler, örnek şiirler, hikâyeler, öğrenci ve öğretmen yazılarına yer verilmiştir. Mesela *Çocuk Masalı* adlı fabl ahlakî öğütler verirken çeşitli yazılarda millet, vatan, tarih sevgisi de aşılacaktır. *Dağlar Yürümeye mi Başlıyor?* gibi bazı yazılarda coğrafî bilgiler içermektedir. Bu bakımdan gazetenin derslere yardımcı olmaya çalıştığı, çocuklara genel kültür katmaya gayret ettiği belirtilebilir.

Gazete yönetiminin/yazarlarının içerikte derslere yardımcı konulara yer verileceğinden dolayı öğretmenlerden ve idarecilerden gazete için yardım istemesi hedef kitlenin doğrudan eğitim öğretim camiası olduğunu göstermektedir. Gazetede ailelere yönelik herhangi bir beyana rastlanmamaktadır. Bunun yerine doğrudan çocuklar, öğretmenler ve idarecilere hitap edilmektedir. Ayrıca sayfalarda –bazı istisnalar hariç- sadece okul müdürlerinin, öğretmenlerin, çalışkan öğrencilerin fotoğraflarının paylaşılması da dikkat çekicidir.

Eğitim öğretimle ilgili bir diğer husus da çeşitli duyuruların yapılmasıdır. Bu kapsamda çeşitli sınav takvimi ve yeni bayram kutlamaları ile ilgili bildirimler yapılmıştır.

Gazetenin Üslubu

Gazetenin yazı üslubunun beğeni toplayacak kadar güzel olduğu söylenebilir. Yazılar okuyucularla yüz yüze konuşuyor gibi, sohbet havası oluşturacak şekilde yazılmıştır. Bu üslup gazeteye samimi bir hava katmaktadır. O dönemdeki diğer bazı gazetelerde görülen ağır didaktik üsluba bu gazetede rastlanmamaktadır.

Yer yer göze çarpan esprili üslupsa okuyuculara eğlenceli vakitler geçirtmektedir. Mesela *Dağlar Yürümeye mi Başlıyor?* yazısında dağların hareket ettiğini öğrenen çocuklara "...içinizde belki bunu kıyamet alameti diyenler bulunabilir. Helalleşmek için akrabasına yüzü ter ve gözleri yaşlı olarak gidenler de rast gelinebilir."(S.1, s.5) denmektedir. Benzer şekilde *Kıyamet Alametleri Mi?* yazısında insanları güldüren tohum için "Allah vere de İstanbul'a nakledilse!.." (S.2, s.-) denilmiştir.

Gazetede milliyetçi bir üslubun olduğu da görülmektedir. *Dağlar Yürümeye mi Başladı?* yazısında bir köy tarif edilirken şöyle denmiştir: Hani Yunanlıların kanlarıyla yirmi bir gün kırmızı akan Sakarya yok mu işte tam onun garbına düşer (S.1., s.5). İlk sayının ikinci yazısında *Aziz Türk Çocukları* başlığı altında şu ifadeler yer verilmiştir (S.1, s.2) :

Siz, bu güzel yurdun pırlantalarısınız. Ecdadınızın parlak zaferlerini, şanlı, şerefli bir maziye malik olduğunuzu tarih derslerinde görüyorsunuz. En kutlu azmi, ümidi tarihinizden alacaksınız hiçbir millete nasip olmayan şanlar, büyüklükler, bizim tarihimizin sahifelerinde

yer tutmuştur. Bunla iftihar etmek her Türk'ün ecdada karşı olan merbûtiyetini ispat eder. Vatanınızı seviniz, milliyet aşkını kalbinizde daima yaşatınız, çünkü sizi hür ve müstakil yaşatacak ancak bunlardır.

İkinci sayının ilk yazısında da “Aziz ve muhterem Türk çocukları!” (S.2, s.1) ifadesi kullanılmıştır. Gazetenin farklı sayfalarında Osmanlı Devleti'nin büyüklerine atıf yapılması da bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Gazetede dinî üslup da dikkat çekmektedir. İkinci sayının ilk yazısında “...Ramazan-ı Şerifinizi tebrik ederek hayırlı mes'ud günler geçirmenizi Cenâb-ı Hak'tan temenni ve niyaz eyler.” denmektedir. Yine ikinci sayıda *İstanbul'un Fethi* isimli şiirde geçen “Dört İslam ordusunu surlarda gören belde,..../... Yeri, göğü titretti Allah Allah sadâsı,” (S.2, s.13) gibi mısralar dinî üslup olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç

Talebe Mecmuası Cumhuriyet'in ilanından önce çıkan son üç çocuk gazetesinden biridir ve tarihi bir dönüm noktasında yayın hayatına çıkmıştır. Talebe Mecmuası'nı diğer pek çok çocuk gazetesinden ayıran önemli bir özellik yazar kadrosunun öğretmen ve müdürlerden oluşmasıdır. Ayrıca sadece öğrencilere ve eğitim camiasına yönelik olması bu gazeteyi önemli kılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde çıkan çocuk gazetelerine genel olarak bakıldığında gazetelerin çıkarıldıkları dönemden etkilendikleri görülmektedir. Balkan Harbi'ne kadar olan kimi gazetelerde çocuklara iyi ahlak vermek (Mümeyyiz, Çocuklara Kıraat), bilgi vermek (Bahçe), okula yardımcı olmak (Çocuklara Arkadaş, Mecmua-i Nevresidegan) hedeflenirken Balkan Harbi döneminde çıkan bazı gazetelerde (Mektepli, Talebe Defteri) öc alma, intikam, vatan, savaş, Müslüman boykotajı gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine doğru tarihî bilgiler veren ve düşmana karşı kin duymayı öğütleyen (Yeni Yol), çeşitli konularda bilgi ihtiva eden (Musavver Çocuk Postası, Çıtı Pıtı, Resimli Dünya) gazetelere rastlanmaktadır. Talebe Mecmuası muhteviyat itibarıyla dönemindeki gazetelerle benzer içeriklere sahip olarak bilgi ve eğlence ağırlıklıdır. İçerisinde milliyetçi duyguları barındıran bazı yazılar bulunsa da bunlar çok fazla değildir.

Talebe Mecmuası'nın hedef kitlesi isminden de anlaşılacağı üzere öğrencilerdir. Net bir yaş aralığı verilmemekle birlikte hem büyük hem de küçük yaştaki öğrencilere uygun metinler vardır. Hedef kitlesi çocuklar olup okula yardımcı olma hedefiyle yola çıkmış başka gazetelerin de Talebe Mecmuası'ndan önce çıktığı bilinmektedir (bkz. Çocuklara Arkadaş, Türk Yavrusu, Talebe Defteri, Tercüman-ı Hakikat, Mecmua-i Nevresidegan). Dolayısıyla eski harfli çocuk gazetelerinin çocuklara yönelik ve öğrencilere yönelik olarak farklı iki hedef kitlesini seçtiği söylenebilir. Ancak bu iki hedef kitlesi arasında konular bakımından ciddi bir farkın olduğunu söylemek zordur. Çünkü okul hayatını hedefleyen gazeteler de çocukların ilgisini çekmek için eğlenceli metinlere yer vermiştir.

Talebe Mecmuası'nın da diğer pek çok çocuk gazetesi gibi okuyucularını abone yapmaya çalışması dikkat çekmektedir. Osmanlı Devleti'nde yayımlanan çocuk gazetelerinde abonelikler aylık, üç aylık, altı aylık veya yıllık olarak gerçekleştirilmektedir (Okay, 1999). Talebe Mecmuası okuyucularına altı aylık ya da yıllık olmak üzere iki seçenek sunmuştur. Ayrıca yıllık abone olanlara biraz daha ucuz fiyat belirlemiştir. Bunun yanı sıra o dönemdeki çocuk gazeteleri genelde haftada veya on beş günde bir çıkmıştır. Talebe Mecmuası “şimdilik” on beş günde bir çıkacağını okuyuculara iletmiştir. Buna göre gazete yönetiminin artan talep doğrultusunda muhtemelen haftada bir yayına çıkma hedefinin olduğu söylenebilir.

Eski harflerle çıkan Aile, Çocuklara Rehber ve Çocuk Bahçesi'nin Selanik merkezli olduğu, bazı çocuk gazetelerininse Ankara, Bolu, Bursa gibi şehirlerde basıldığı bilinmektedir

(Okay, 1999). Ancak çoğu çocuk dergisi İstanbul merkezlidir. Talebe Mecmuası da Necm-i İstikbal Matbaası'nda yani İstanbul'da basılmıştır. Necm-i İstikbal Matbaası Necip Fazıl Kısakürek'in *Örümcek Ağı* isimli şiir kitabını da basan, dönemin önemli matbaalarındandır.

Gazete ahlakî öğütler içermekte, çeşitli derslere yönelik eğlendirerek bilgi vermeye gayret etmektedir. Bu doğrultuda didaktik bir üslup kullanılmaması ve eğlenceli bir şekilde bilgi ve nasihat vermeye çalışılması güzel bir özelliktir. Ayrıca çeşitli vesilelerle tarihî olaylar hatırlatılmakta ve öğrencilerin millî duyguları kamçılanmaktadır. İstanbul'un Fethi'nden bahsedilmesi, ecdada layık olunması, Yunanlılara karşı kazanılan zaferden bahsedilmesi buna örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra gazetede dinî bir üslup da bulunmaktadır. Ramazanın kutlanması, şiirlerde İslamî bazı terimlerin kullanılması gazete yönetiminin dinî hassasiyetlere de ehemmiyet verdiğini göstermektedir.

Gazetede öğrencilerin, öğretmenlerin, okul müdürlerinin ve izcilerin fotoğraflarına sık sık yer verilmiştir. Bunların dışında ilgisiz resimler, fotoğraflar vs. bulunmamaktadır. Osmanlı döneminde çıkan çocuk gazetelerinde kimisi resim ve fotoğrafa hiç vermezken (bkz. Debistan-ı Hired) kimisi adına bile "resim" ifadesini ekleyerek dikkat çekmeye çalışmıştır (Resimli Dünya, Haftalık Resimli Gazetemiz). Dolayısıyla gazeteler arasında görsellik bakımından ciddi farklar görülmektedir. Talebe Mecmuası toplamda 14 resim/fotoğraf kullanmıştır ancak bunların büyük bir kısmı okuyuculara, okul müdürlerine ait vesikalık fotoğraflardır. Bu sebeple gazetenin ilginç fotoğraflara ve resimlere sahip olmadığı söylenebilir.

Sayfalardaki sütun sayısı ve yazıların okunabilirliği bakımından sadelik göze çarpmaktadır. Kullanılan dilin ağır olmaması, cümlelerin çok uzun tutulmaması anlaşılabilirliği artırmaktadır. Bu bakımdan çocuklara uygun bir dil kullanıldığı belirtilebilir. Cumhuriyet'in ilanından önce çıkan çocuk gazetelerinde veya çocukları da hedefleyen aile gazetelerinde sade dilin tercih edildiği görülse de bazen abartılı bir dil kullananlar da bulunmaktadır. Mesela Bilge (2018) Şemsettin Sami'nin *Aile* isimli gazetesinde 139 kelimelik cümle kurduğunu belirtmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında dili çok ağır olan çocuk gazetelerine çok fazla olmadığı görülmektedir. Talebe Mecmuası da anlaşılabilir bir dil kullanmıştır.

Okay (1999) tiraj düşüklüğü yaşayan eski harfli çocuk gazetelerinin çeşitli yöntemlerle satışlarını artırmayı hedeflediğini, bu kapsamda okuyucuların isimlerinin gazetede yayımlanması, kartpostal verilmesi, çeşitli hediyelerin çekilişle dağıtılması gibi yollara başvurulduğunu söylemektedir. Talebe Mecmuası bilmeceleleri bilenlere çekilişle kalem, abonelik, kart, cep defteri, şiir kitabı gibi hediyeler vermeyi tercih ederek okuyucu sayısını artırmaya ve dikkat çekmeye çalışmıştır.

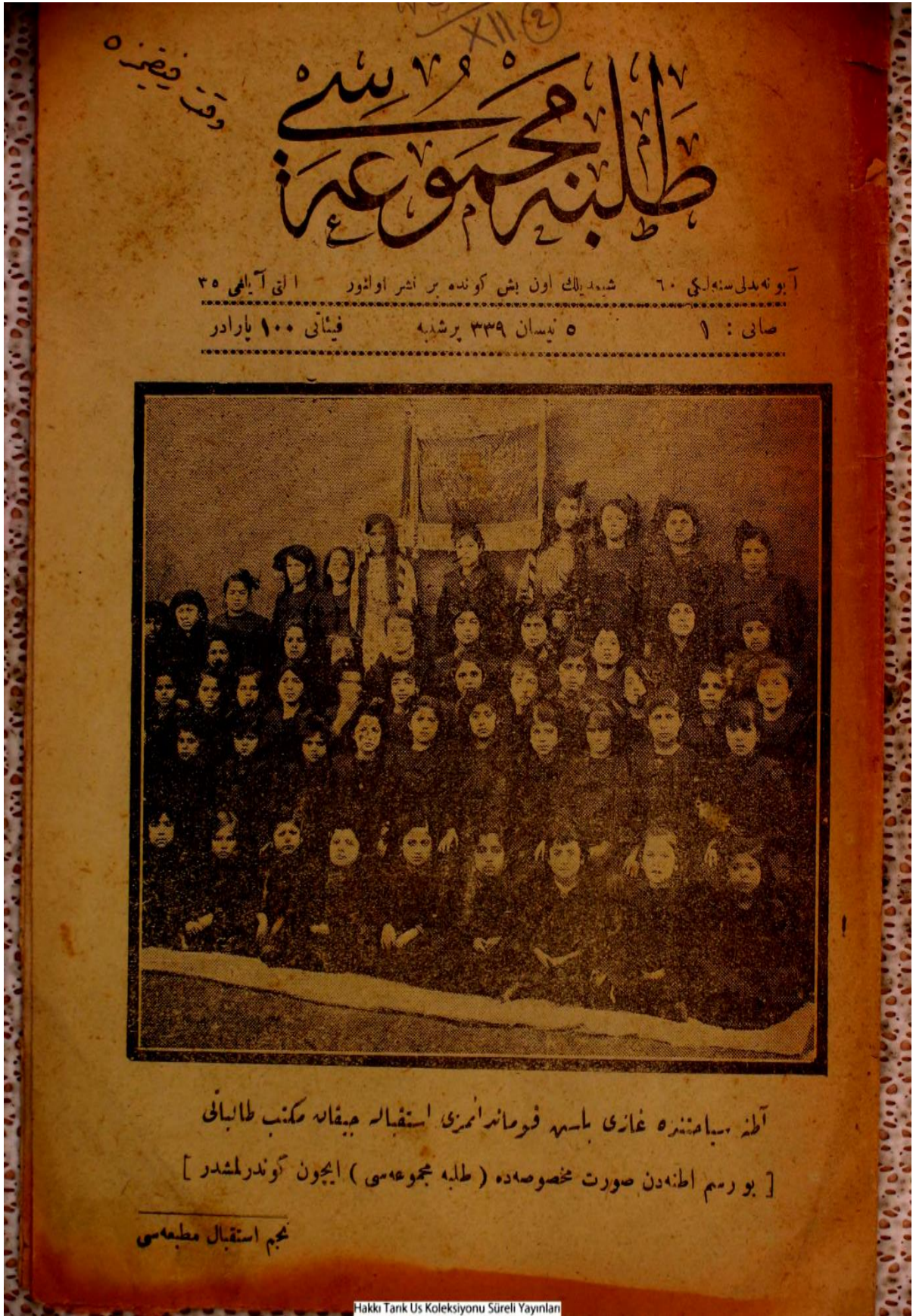
Gazetenin elimizde sadece iki nüshası bulunmaktadır. Herhangi bir veda yazısının olmaması diğer sayıların kaybolduğu ihtimalini akla getirmektedir. 1923 yılında çıkan Talebe Mecmuası gazetesinin Cumhuriyet'in ilanından sonra çıkan Talebe Mecmuası ile bir bağlantısı bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Balcı, A. (2014). Çocuklara kıraat dergisi. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (bilig)*, 68, 25-42.
- Bilge, H. (2018). Şemsettin Sami'nin Osmanlıca kadın ve çocuk gazetesi: *Aile*. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(2),55-64.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.

- Ercan, A.N., & Akpınar, Ş. (2014). Eski harfli bir çocuk gazetesi: Sadakat/Etfal. *Türklük Bilimi Araştırmaları (tübar)*, 36(2), 109-130.
- Esmer, S.K. (2007). *Cumhuriyet dönemi'nin ilk yıllarında (1923-1928) yayımlanan çocuk dergilerindeki tahkiyeli metinlerin çocuklara değer aktarımı açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kasap, A. (2011). *Evvel zaman içinde çocuk dergileri 1869-1928 yılları arasında yayınlanan osmanlıca çocuk dergileri*. İstanbul: Bilir Matbaa.
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Şimşek, T. (2011). Çocuk edebiyatı tarihi. Şimşek T. (Ed.) içinde, *kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yay.
- Yıldırım, İ.O. (2013). *Eski harfli çocuk dergilerinden resimli dünya dergisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.

Ekler

Fotoğraf 1. Talebe Mecmuası'nın kapak sayfası.

Fotoğraf 2. Talebe Mecmuası'nın iç sayfalarından bir örnek.